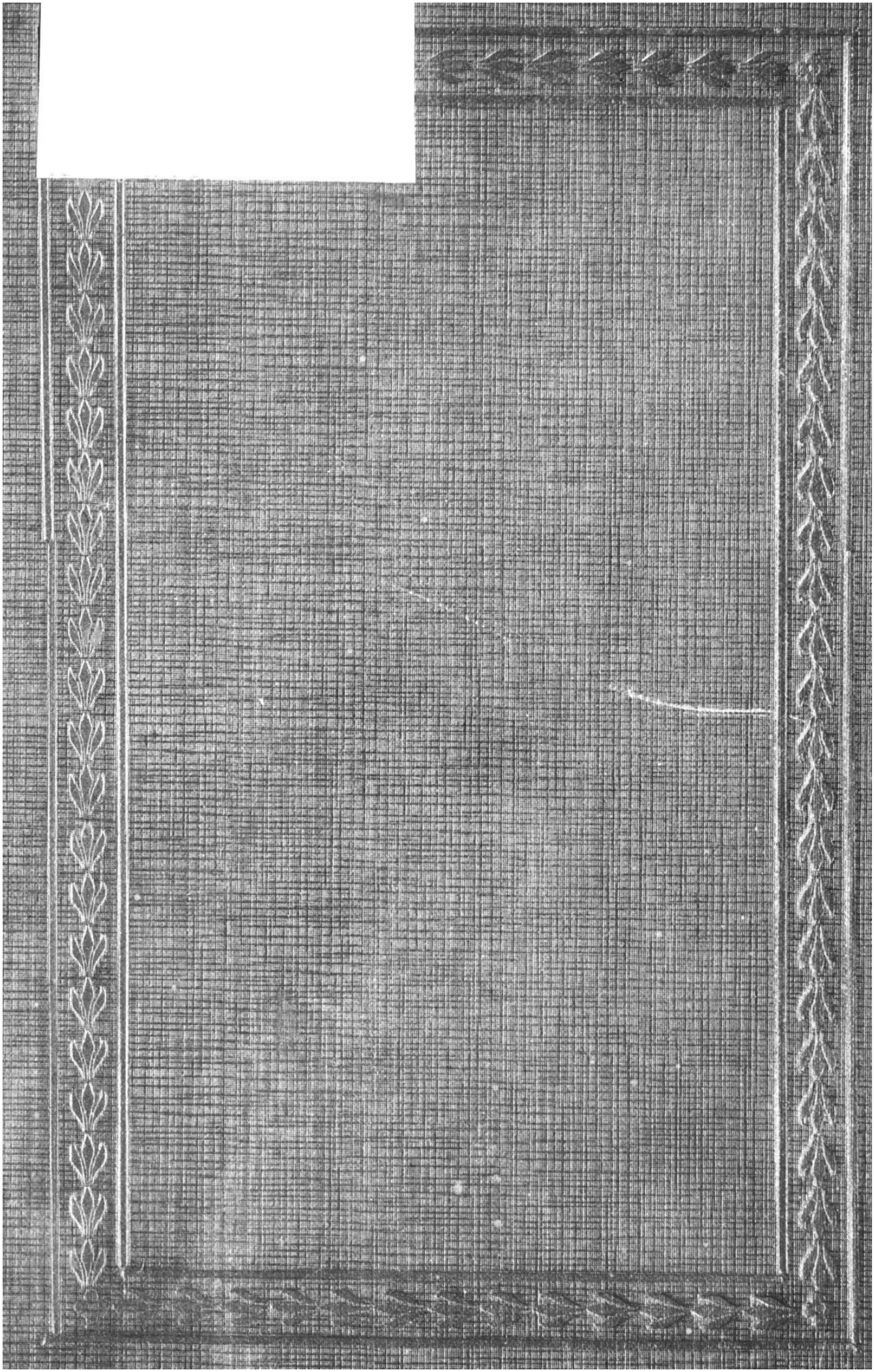

F42105

K

Číslo inventáře 9653

JOSEF PEKAŘ

SVĚTOVÁ VÁLKA

STATI O JEJÍM VZNIKU I JEJÍCH OSUDECH

Knihovna Vysoké školy politické a sociální v Praze

Nákladem „Vesmíru“
nakladatelské a vydavatelské společnosti s r. o.
v Karlíně, Palackého třída 41

1921

mellag

DĚJINY

355.01 SVĚTOVÉ VÁLKY

F 42105

1425/47

ZF226

KNIHOVNA
VŠE
KNIHOVNA
VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE
Nám. W. Churchilla 4
130 67 Praha 3 - Žižkov

ROLNICKÁ TISKÁRNA V PRAZE.

PŘEDMLUVA.

Kniha tato shrnuje v jedno úvahy a referáty, jež jsem ve čtyřech létech 1918—1921 napsal o řadě problémů světové války. Psal jsem jen o otázkách, jež mne jako Čecha, člověka nebo historika mocně zaujaly a jen k tomu konci, abych dopracoval se poznání pravdy, a mohl je prostředkovati českému čtenáři. Tím jest také vysvětliti, že soubor statí nepostrádá potřebné vnitřní jednoty a že kniha jako celek poskytuje poučení o některých zvlášť naléhavých otázkách, na něž vzdělaný Čech našich dnů, vzpomínaje války, hledá odpovědi.

V popředí stojí otázka vzniku války, se zvláštním zřetelem k záhadě, jak a pokud dělí se o vinu její Vídeň a Berlín. Čtenář by snad místo mých šesti článků, vracejících se k dané základní otázce (podle toho, jak přibývalo znenáhla odhalení a zpovědí k odpovědi potřebných), četl raději studii, vzdělávající v pragmatickém výkladu všechen materiál najednou. Mám připravenu i takovou studii, ale dal jsem přednost otisku svých šesti statí, vida, jak se vzájemně dobře doplňují a svou pohotovostí, učiniti nově přibylou látku archivní služebnou jistějšímu a jistějšímu poznání věci, dodávají celku jistého dramatického účinu. Při tom jsem ovšem stať »Jak to bylo (na základě vídeňského materiálu)« poněkud doplnil a stať následující, konečnou, většinou nově vzdělal a rozšířil, aby poskytla

potřebné odpovědi konečné. (Stať sedmá »Poslední svědek« přibyla teprv během tisku.) Poznamenávám, že literatura o vzniku války, opřená o úřední publikace vídeňské a berlínské, je dosud ku podivu skrovná; mé vývody nečiní sic zvláštních nároků na pozornost obecnou, ale jsou vybudovány z pramenů samostatně a psány tak, aby čtenář po případě mohl si učinit úsudek vlastní.

Tři kusy následující (Conrad, Černín, Windischgrätz) slouží poznání vojenské, vnitro- i zevněpolitické situace Rakousko-Uherska za války, se zvláštním zřetelem ke kritické době Karlově; dva další obírají se pokusem císaře Karla o separátní mír s Dohodou; literatura nově přibylá je tu i jinde dotčena v poznámkách. K nim připojeny jsou články, seznamující s dílem spolutvůrců naší samostatnosti, Arnošta Denise a Setona-Watsona za války i před válkou. Pouze dvě stati předposlední souvisí s celkem předchozím volněji.

Statí o české politice za války, ať doma, ať za hranicemi, v knize není. Není zajisté (až na některé výjimky) dosud možno o ně se pokusiti, zejména že hlavní činitelé našeho osvobození neposkytli k tomu dosud potřebného materiálu. Proto jsem také jedinou studii, jež by náležela do této souvislosti (a již jsem pod tit.: Říjen 1918 otiskl v Čes. Čas. Histor. 1919), vyloučil z této sbírky.

Prosím čtenáře, aby omluvil některé nedůslednosti v reprodukci cizích jmen a terminů (ultimátum a ultimatum, Lichnowský a Lichnovský a pod.).

V PRAZE v dubnu 1921.

JOS. PEKAŘ.

CO JSME ZVĚDĚLI BĚHEM VÁLKY.

(Napsáno pro »Venkov« 24. března 1918 pod tit. »K odhalením kníž. Lichnovského«).[1])

Známý švédský státovědec Rudolf Kjellén vyložil velmi poutavě, jak těžko ba beznadějno je dohledati se dnes pravdy o vině na vzniku světové války, určitěji řečeno, jak představa o příčině války souvisí nerozlučně u obou válčících stran s odhadem jejich vítězství nebo porážky. Je-li pravdou názor čtyřdohody, že totiž Německo vyvolalo světovou válku (k níž se důsledně připravovalo), aby si vybojovalo panství nad Evropou a nad světem — potom je Německo, poněvadž nedosáhlo vytčeného cíle, poraženo, a ententa domnívá se, že může jako strana bezprávně napadená žádati nápravy a náhrady. Srovnává-li se s pravdou pojetí čtyřspolku, že totiž ententa chystala od let útok na ústřední mocnosti, že chtěla rozdělení Rakouska a Turecka a že ohrožení dali se v boj pouze na svou obranu — potom je Německo se spojenci svými vítězem, neboť cíle obrany dosáhlo. Každá strana střeží pečlivě svou versi, neboť ona nejen dává možnost mluviti jí o vítězství, ale dává i mravní sankci všemu, co

[1]) Stať, jež se pokusila užiti zdánlivé shovívavosti censury, trpící výtahy z Pamětí Lichnovského, aby seznámila české čtenářstvo se stavem otázky o vzniku války vůbec, pokud jsem o něm byl informován, byla konfiskována v celém rozsahu. Psal jsem ji ovšem opatrně, ale nezadávaje přece v ničem poznané pravdě. Byla pak otištěna v druhém svazku mé knihy »Z české fronty«. Hodí se dobře jako vstupní výklad i do této sbírky.

se stalo a kryje nesmírnou zodpovědnost mocnářů a státníků před národy a dějinami.

* *
*

Je nepochybno, že spis knížete Lichnovského[2]) jest za takového stavu věcí sensací v pravém slova smyslu. Hájí zajisté proti své vlasti stanoviska čtyřdohody. A autorem je zástupce diplomacie německé na nejdůležitějším vyslaneckém místě (v Londýně), muž, jenž měl podle úřadu i talentu svého přístup k tajemstvím říše. Spis je sice prudkým výlevem nejosobnějšího cítění a přesvědčení, trpkou a skoro podrážděnou žalobou muže také osobně uraženého — ale na tyto lidské příměsy je právě v nejryzejším materiálu historik připraven a dovede i jich užiti k lepšímu poznání skutečnosti, jako dovede i polo- nebo cele falešná dementi donutiti, aby vydávala svědectví pravdě. Spis Lichnovského není prvá německá žaloba toho druhu — prvou je kniha, kterou r. 1915 vydal ve Švýcařích nejmenovaný německý autor pod příznačným titulem: J'accuse (Vznáším žalobu; kniha je však psána německy) a o níž jsme zpraveni z obšírného referátu v »Köln. Zeitung«. Kniha dospívá pečlivým a všestranným rozborem diplomatické korespondence o vzniku války, válčícími státy uveřejněné, k podobným v podstatě výsledkům jako kníže Lichnovský.

---

[2]) Míní se tu t. zv. Memoiry kn. Lichnovského, spisek, jejž kníže napsal v létě 1916 na obranu své politiky z července 1914 pro své přátely a jenž indiskrecí dostal se počátkem roku 1918 na veřejnost, nejdřív ve Švédsku a pak i v Německu. Český (nedbalý) překlad jeho s některými dodatky (v tom i níže dotčenými projevy dr. Mühlona) z jiných pramenů vyšel r. 1919 u Grosmana a Svobody. Vídeňská vláda dovolovala na jaře 1918 výňatky z něho otiskovati s podmínkou, že budou předmětem polemiky, nikoli souhlasu.